

Muhasebe Eğitiminde Bilişsel Yük Teorisi Temelli Çalışmaların Sistemik Literatür Analizi*

Systematic Literature Analysis of Cognitive Load Theory Based Studies in Accounting Education

İBRAHİM ATEŞ^{a, **}

^a *Bilim Uzmanı, Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Balıkesir, Türkiye*

(Gönderim Tarihi/Received: 12.10.2023; Kabul Tarihi/Accepted: 19.12.2023)

ÖZ Yapılan bu çalışmanın amacı Türkiye’de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunları konu alan lisansüstü tezler ile muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi’nin ilkelerini uygulayan uluslararası düzeyde yayınlanmış makale ve bildiri çalışmalarını analiz etmektir. Araştırmanın evrenini Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yayınlanan lisansüstü tezler, Semantic Scholar ve Google Akademik veri tabanındaki makale ve bildiri çalışmaları oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak sistemik literatür analizi deseni tercih edilmiş ve elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Lisansüstü tezler ile uluslararası düzeyde yayınlanmış makale ve bildiri çalışmalarından toplanan veriler analiz edilerek, Türkiye’de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunlar ile bu sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi ilkelerini uygulayan çalışmaların yayın yılları, yayın türleri, araştırma ve veri toplama yöntemleri, örneklem grupları, öğrenme alanları, bilişsel yük türü/türleri ve sonuçları ile ilgili bulgular elde edilmiştir. Analiz sonucunda Türkiye’de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların genel olarak muhasebe ders konularının karmaşık ve soyut bir yapıda olması ve öğretim materyallerinin yetersiz olmasından kaynaklandığı, Bilişsel Yük Teorisi ilkelerinin muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde uygulanması sonucunda ise ilgili sorunların çözüme ulaştığı ve kalıcı öğrenmenin gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel yük teorisi, muhasebe, eğitim, öğretim

JEL Sınıflandırması: I20, I21, M40

ABSTRACT The aim of this study is to analyze internationally published articles and notifications that apply the principles and methods of Cognitive Load Theory in solving the problems of the accounting education learning and teaching process, and postgraduate theses about the problems in the accounting education learning and teaching process in Turkey. The universe of the research consists of postgraduate theses published in the database of the National Thesis Center, articles and notification studies in the databases of Semantic Scholar and Google Scholar. In the research, systematic literature analysis design was preferred using qualitative research method; and the data obtained were subjected to content analysis. By analyzing the data collected from postgraduate theses and internationally published articles and papers, the findings about the problems in the learning and teaching process of accounting education in Turkey are determined by the years of publication of the studies that apply the principles of Cognitive Load Theory in solving the problems in the learning and teaching process of accounting education. It was obtained by types, research and data collection methods, sample groups, learning areas, cognitive load types and results of the studies. As a result of the analysis, it was concluded that the problems in the accounting education learning and teaching process in Turkey were generally caused by the complex and abstract nature of the accounting course subjects and the insufficient teaching materials, and that the relevant problems were resolved as a result of the application of the principles of Cognitive Load Theory in the accounting education learning and teaching process, and as a result of this, it has been determined that permanent learning occurs.

Keywords: Cognitive load theory, accounting, education, teaching

JEL Classification: I20, I21, M40

* Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Mustafa OĞUZ danışmanlığında İbrahim ATEŞ tarafından yazılan, “Muhasebe Eğitiminde Bilişsel Yük Teorisi” adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Sorumlu yazar / Corresponding author.

E-posta adresi / E-mail address: ibrahimates245@gmail.com (T. Atılmış)

1. GİRİŞ

Eğitim, kişinin doğumu ile başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreçte bireylere çeşitli alanlarda pek çok bilgi ve davranış kazandırılması söz konusudur (Erden, 1998). Bireylerin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla istendik bir değişim meydana getirme süreci olarak tanımlanan eğitim alanlara özgü alt başlıklara ayrılmaktadır (Ertürk, 1994). Bu alt başlıklardan bir tanesi de mesleki eğitimidir. Mesleki eğitim, önceden belirlenen alanlarda başarı elde edebilmek amacıyla gerekli olan bilgi ve becerileri kazandırma süreci olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 1983). İçinde bulunduğumuz dönemde ülkeler arasındaki üstünlük rekabeti ve bu üstünlük rekabetinin özellikle üretim süreci kilit rol oynamakta, istenilen düzeyde etkin ve verimli bir üretim sürecinin devamlılık arz etmesi büyük önem taşımaktadır. Bu durum ise mesleki eğitimin önemini ortaya çıkarmaktadır (Şengel, 2011).

Türkiye'deki mesleki eğitim sistemi ile bu sistemin uygulamalarına bakıldığında, ortaöğretim ve ön lisans düzeyinde mesleki eğitimin yoğunlukta olduğu, lisans düzeyinde ise akademik bir mesleki eğitimin verildiği ifade edilebilir (Güney, 2015). Türkiye'de, okullardaki kademe ve türlere göre pek çok alanda mesleki eğitim gerçekleştirilmektedir. Bu alanlardan biri de globalleşen dünyada sürekli olarak değişim gösteren rekabet koşulları, piyasa şartları ve tüm ülkelerin vergi politikaları ile ilgili uygulamalarından dolayı önemi artarak devam eden muhasebe ve finansman alan eğitimidir (Göksu, 2019). Muhasebe eğitimini şu şekilde tanımlamak mümkündür: Eğitim sürecindeki bireylere muhasebeyle ilgili temel hususları içeren ve bununla birlikte gerçekleştirilecek bütün iş ve işlemlerde gerekli olan muhasebe bilgilerinin kazandırılması sürecidir (Karlıklı, 2016). Şirketlerin faaliyetleri ile ilgili önemli kararlarda, kamu kurumları/kuruluşları ile sağlıklı bir iletişim kurulmasında önemli bir görev üstlenen muhasebe elemanlarının meslek alanları hakkında istenilen düzeyde bilgi ve yeterliliğe ulaşma istekleri yadsınamayacak bir gerçektir. Bu sebeple muhasebe eğitimi sürecinde sadece teorik bilgilere yer verilmesinin veya öğretilmesinin yeterli düzeyde ve ihtiyacı karşılayacak seviyede olmayacağı gibi sadece uygulamaya yönelik eğitiminde tek başına bir verim sağlamayacağı ifade edilebilir. Bu noktada muhasebe eğitiminden istenilen verimin sağlanabilmesinin yolu ise hem teorik hem de uygulamalı eğitimin bir arada verilmesidir (Süer, 2007).

Günümüzde teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde meydana gelmesi, ekonomideki değişimler hem politik hem de sosyal alanlardaki dönüşümler şirketler üzerinde önemli düzeyde birtakım etkiler oluşturmaktadır. Çeşitli alanlarda meydana gelen bu değişim ve dönüşümlerden muhasebe eğitiminin de etkilenmemesi mümkün değildir. Meydana gelen bu gelişmeler doğrultusunda muhasebe eğitimi sürecinde “ne öğretileceği” ile “nasıl öğretileceği” konuları üzerinde durulması ve sürekli olarak güncellenmesi gereken başlıklardır (Daştan, 2008). Muhasebe eğitiminin teorik boyutunu oluşturan temel kavram, ilke, standart ve yöntemlerin bireylere aktararak bu bilgilerin bireyler tarafından özümsemesi, bilginin analiz edilerek ölçülmesi önem arz etmektedir (Tazegül vd., 2013). Genel olarak bakıldığında muhasebe eğitiminde ulaşılmak istenilen temel hedef; ilgili finansal bilgilerin bireylere, hatasız ve güvenilir bir şekilde nasıl sunulacağı hakkında bireyleri yetiştirerek eğitim sürecini yönlendirmektir (Çamtosun, 2008). İşte bu noktada muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme süreci ile ilgili birtakım sorunlar karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak bu sorunlara bakıldığında, mevcut eğitim sisteminden kaynaklanan ve uygulama sürecini kapsayan sorunlar, oluşturulan çerçeve öğretim programlarından kaynaklanan sorunlar, alan öğretmenlerinin yetiştirilmesine yönelik sorunlar, eğitim sürecindeki öğretim yöntem ve teknikler ile ilgili sorunlar vb. olarak sıralanabilir. Muhasebe eğitiminin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi ve etkili (kalıcı) öğrenme çıktıklarına ulaşılabilmesi için tüm eğitim ve öğretim kurumlarında gerekli olan düzenlemelerin yapılması gerekmektedir (Durak, 2009). Muhasebe eğitiminde etkili (kalıcı) öğrenme çıktıklarına ulaşabilmek, öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunları azaltmak amacıyla literatürde pek çok öğretim teorisi, yöntem ve teknikleri yer

almaktadır. Bu teorilerden biri de Bilişsel Yük Teorisidir. Öğrenme sürecinde yer alan bireylerin bir konuyu etkili (kalıcı) bir şekilde öğrenmelerini sağlamak amacıyla hem öğretim sürecindeki konu ile ilgili hem de öğretim materyallerinin düzenlenmesine yönelik birtakım ilkeleri barındıran bu teori, eğitim ve öğretim sürecinin bu ilkeler doğrultusunda düzenlenmesi durumunda etkili (kalıcı) öğrenmelerin gerçekleşebileceği temeline dayanmaktadır.

Bu kapsamda yapılan bu araştırmanın amacı, Türkiye’de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunları konu alan çalışmalar ile muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi’nin ilke ve yöntemlerini uygulayan çalışmaları belirli kriterlere göre analiz etmektir. Analiz işlemi sonucunda muhasebe eğitiminin öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunları tespit edilerek bu sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi tarafından ortaya konulan ilke ve yöntemleri uygulayan çalışmaların sonuçlarını (etkilerini) tespit etmek amaçlanmaktadır. Böylece muhasebe eğitimi sürecinde karşılaşılan öğrenme ve öğretme sorunları belirlenerek, muhasebe eğitiminin etkili (kalıcı) bir şekilde öğrenilmesine katkı sağlayacağı düşünülen yeni verilerin elde edilmesi hedeflenmektedir. Türkiye’de muhasebe eğitimi sürecinde Bilişsel Yük Teorisi’nin ilke ve yöntemlerinin uygulanmasına yönelik herhangi bir araştırmanın bulunmamasından dolayı bu alana yönelik farkındalık oluşturularak elde edilen verilerin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın kuramsal çerçeve ve literatür taraması bölümünde Bilişsel Yük Teorisi ile ilgili genel bilgilere ve muhasebe eğitimi sürecinde Bilişsel Yük Teorisi ilkelerinin uygulanmasına yönelik çalışmalara yer verilmiştir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Bilişsel Yapı

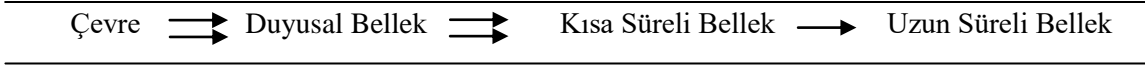
Bilişsel yapı, bireyler tarafından kazanılmış kavramlar ve nesnelere arasında kurulan bağlantı sonucunda edinilen bilginin düzenli bir yapıya kavuşması sebebiyle, önceden öğrenilen bilgilerin veya deneyimlerin organize edilmesi şeklinde tanımlanabilir (Neisser, 1967). Bilişsel yapı, bireyin öğrenme ve öğrenilen bilginin anımsanmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bireyin, öğrenmiş olduğu yeni bir bilgiyi anlamlandırabilmesi için daha önceden konu ile ilgili bir bilgisinin olması gerekmektedir. Bunun sebebi ise önceden öğrenilen bilginin başlangıç noktası olmasından kaynaklanmaktadır (Driscoll, 1993). Genel olarak bakıldığında insan zihni çevreden gelen pek çok uyarıcıya sürekli olarak maruz kalmaktadır (Kala, 2012). Bireyin çevreden gelen uyarıcılar sebebiyle bilgi edinme süreci başlamaktadır (İzmirli, 2012). Bu aşamada ise insanın bilişsel yapısı ile birlikte bilgiyi işleme süreci de devreye girmektedir. Bu nedenle bilginin işlenmesi sürecinde bilişsel yapı ve özelliklerinin bilinmesi önem arz etmektedir (Akbulut, 2014).

2.2. Bellek ve Bellek Türleri

Bellek, dış uyarıcıların algılanarak, bilgilerin gerekli düzenlemeler yapılmak suretiyle gizlenmesi, ihtiyaç duyulması halinde hatırlanması ve kullanılmasını sağlayan yeti veya depo olarak tanımlanabilir (Özbay, 2002). Genel olarak bellek, birey tarafından edinilen bilgilerin depolandığı zihinsel alan olarak tanımlanmakta ayrıca insanın bilişsel yapısının üç farklı bellek türünden oluştuğu ifade edilmektedir. Her biri farklı bir yapıya sahip olan bu bellek türleri ise; duyuşsal bellek, kısa süreli bellek ve uzun süreli bellektir. Bilginin işlenmesi sürecinde bellek türlerinin aşamaları Şekil 1’de gösterilmiştir (Baddeley, Eysenck ve Anderson, 2009):

Şekil 1

Bilginin İşlenmesi Süreci

Not. Baddeley, Eysenck ve Anderson (2009) kaynağından alınmıştır.

Birey tarafından çevresinden gelen tüm uyarıcıları ilk olarak algıladığı birim duyusal bellek, duyusal bellek vasıtasıyla alınan sınırlı sayıdaki bilginin işlenmek suretiyle uzun süreli belleğe gönderilmesinden sorumlu olan belleğe kısa süreli bellek ve birey tarafından yeni öğrenilen bilgilerin önceki bilgiler doğrultusunda düzenlenmesiyle depo edildiği belleğe ise uzun süreli bellek adı verilmektedir (Baddeley vd., 2009).

2.3. Şema Kavramı

Şema, herhangi bir kavram, beceri ya da olayı anlamlandırabilmek amacıyla gerekli olan biçim veya kılavuz şeklinde tanımlanabilir (Senemoğlu, 2001). Şemalar, birey tarafından yeni edinilen bilgilerin kodlanması suretiyle belleğe kaydedilmesi, ihtiyaç duyulduğunda bilgilerin geri getirilerek kontrol edilmesine imkân sağlamaktadırlar. Şema bireyin öğrenmiş olduğu bütün bilgilerin zihin (hafıza) kalıbıdır. Bireyin hayatı boyunca edindiği bilgiler uzun süreli bellekte şemalar halinde kaydedilmektedir (Yalın, 2003). İnsanın bilişsel yapısına genel olarak bakıldığında, bireyin etkinliklerini bilinçli bir şekilde devam ettirebilmesi için sınırlı kapasitesi bulunan kısa süreli belleğe, farklı aşamalarda bulunan ve otomatik hale gelen şemaları ise depolayabilmek amacıyla kullanılan sınırsız kapasitedeki uzun süreli belleğe sahip olduğu görülmektedir (Sweller vd., 1998). Kısa süreli belleğin kapasitesinin sınırlı olması nedeniyle, şema oluşumu ve bu oluşumun otomatik hale gelme sürecinin verimli ve etkili olmasını amaçlayan, bireylerin eğitim-öğretim süreçlerinin tasarlanmasına önem verilmesi ve dikkat edilmesi gerekmektedir. Kısa süreli belleğin sınırlı bir kapasitesinin bulunması dikkate alınarak John Sweller tarafından Bilişsel Yük Teorisi geliştirilmiştir (Sezgin, 2009).

2.4. Bilişsel Yük Teorisi

Bilişsel Yük Teorisi 1980'li yıllarda John Sweller tarafından ortaya konularak zaman içerisinde gelişim gösteren bir teoridir (Pass vd., 2003). Bilgilerin tek seferde kısa süreli bellekte tutulabilmesinin miktarı ile ilgilenen Bilişsel Yük Teorisi, kısa süreli bellek (çalışan bellek) türünün belirli bir kapasiteye sahip olmasından dolayı eğitimde kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinin öğrenme sürecine doğrudan katkı sağlamayan bölümlerinden uzak durulması gerektiği temeline dayanmaktadır (Ayres ve Pass, 2014). Bununla birlikte Bilişsel Yük Teorisi, kısa süreli bellek türünün belirli bir kapasitesinin olmasından dolayı, eğitim sürecinde uygun öğretim tasarımlarının kullanılması ile uzun süreli bellek türünde öğrenme faaliyetinin etkili ve verimli bir şekilde gerçekleşeceğini savunmaktadır (Çakmak, 2007). Genel olarak bakıldığında bu teori insanın bilişsel yapısına yönelik üç varsayım üzerine kurulmuştur. Bu varsayımlar ise (Mousavi, Low ve Sweller, 1995):

- Kısa süreli bellek belirli bir kapasiteye sahiptir,
- Uzun süreli bellek türü ise sonsuz bir kapasiteye sahiptir,

- Bilişsel süreçlerin hatasız bir şekilde düzenlenmesi durumunda kısa süreli bellek üzerindeki yük azalmaktadır.

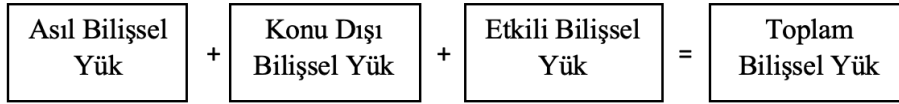
Bu varsayımlardan hareketle sınırlı bir kapasitesi bulunan kısa süreli belleğe aşırı yüklenme yapılması durumunda öğrenme süreci olumsuz olarak etkilenmekte ve bunun sonucunda verimlilik azalmaktadır. Ayrıca bilgilerin anımsanması ve aktarılması süreçleri de olumsuz yönde etkilenmektedir. Bellek türleri üzerindeki etkiler doğrultusunda bilişsel yük üç türe ayrılmaktadır. Bu türler ise (Pass vd., 2003):

- Asıl bilişsel yük,
- Konu dışı bilişsel yük,
- Etkili bilişsel yüküdür.

Özetle bilişsel yük türleri toplamının kısa süreli bellek kapasitesini aşmadığı durumlarda kalıcı yani etkili öğrenmenin gerçekleşeceği ifade edilmektedir (Kala, 2012). Bu durum Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2

Bilişsel Yük Teorisi

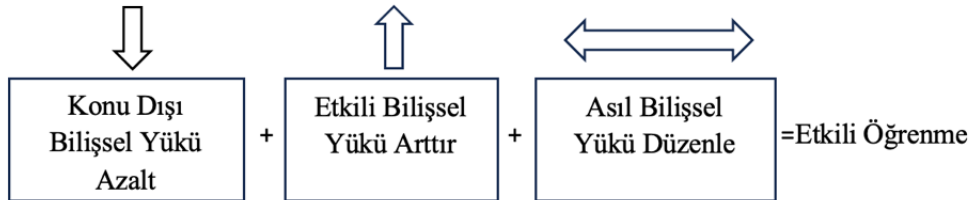

Not. Kala (2012) kaynağından alınmıştır.

Kalıcı yani etkili öğrenme ifadesi ile anlatılmak istenen, kısa süreli bellek kapasitesinin aşılmaması kaydı ile yüksek performans elde edilmesidir. Bununla birlikte kabul edilebilir bilişsel yük seviyesinin ne olması gerektiği ile ilgili net bir değer belirtilmemiştir. Öğrenme sürecinde ortaya çıkması beklenen toplam bilişsel yükün öğretim sürecinde kullanılan yöntem ve tekniklerin kıyaslanması yolu ile belirlenebilmektedir (Sweller vd., 1998). Bilişsel Yük Teorisi’ne göre etkili (kalıcı) öğrenme Şekil 3’te gösterilmiştir (Pass ve Van Merriënboer, 1994).

Şekil 3

Bilişsel Yük Teorisine Göre Etkili (Kalıcı) Öğrenme

Not. Kala (2012) kaynağından alınmıştır.

Bilişsel yük türlerinden ilki olan asıl bilişsel yük; öğrenilecek konunun veya becerinin zorluk derecesini ya da karmaşık yapısını ifade etmektedir (Sweller vd., 1998). Asıl bilişsel yükün düzenlenmesi amacıyla yalıtılmış öğeler ilkesi kullanılabilir (Kıraç, 2019). İkinci bilişsel yük türü olan konu dışı bilişsel yük, öğrenme sürecindeki bireylere konunun aktarılması esnasında kullanılan öğretim materyallerinin tasarımından veya öğrenme ortamının koşullarından dolayı ortaya çıkan bir yük türüdür (Sweller vd., 1998). Konu dışı bilişsel yükün azaltılması amacıyla kullanılacak ilkeler

şunlardır (Aldağ ve Sezgin, 2002; İzmirli, 2012):

- Biçem İlkesi: Konunun aktarımında görsel ve işitsel sunumun birlikte kullanılmasıdır.
- Çalışılmış Örnekler İlkesi: Aktarılan konu ile ilgili etkinliklerin yapılmasıdır.
- Uzmanlıkta Tersine Dönme İlkesi: Öğrencilerin seviyelerine göre öğretim desteğinin sağlanmasıdır.
- Bölünmüş Dikkat İlkesi: Konu ile ilgili bilgilerin aktarımında görsel ve işitsel öğelerin senkron bir şekilde sunulmasıdır.
- Gereksizlik İlkesi: Okuma metinleri ile birlikte sesli metinlere yer verilmesidir.
- Rehberliğin Azaltılması İlkesi: Öğrencilere verilen rehberlik faaliyetlerinin süreç içinde azaltılmasıdır.
- Hedeften Bağımsızlık İlkesi: Öğrencilerin konuyu öğrenmek yerine bireysel (dersten geçmek gibi) hedeflere yönelmesidir.
- Problem Tamamlama İlkesi: Öğrencilere konu ile ilgili sorunun çözümüne yönelik tamamlama çalışmalarının yaptırılmasıdır.
- Geçici Bilgi İlkesi: Bireyin edinmiş olduğu bilgiler arasında bağlantı kurulmasıdır.

Son olarak etkili bilişsel yük ise, öğretim sürecinde kullanılan temel materyallerin ve anlatılan konunun anlaşılmasını hedefleyen ve öğrenme sürecinde yer alan bireyin motivasyonu ile ilgilenen yük türüdür (Mayer, 2009). Etkili bilişsel yükün artırılmasına yönelik olarak da hayal etme ilkesi kullanılabilir (Leahy ve Sweller, 2005).

Özetle Bilişsel Yük Teorisi, bilgilerin işlenmesi sürecinde bireylerin kısa süreli bellek kapasitesinin sınırlı, uzun süreli bellek kapasitesinin ise sınırsız olmasından hareketle, öğretim etkinliklerinin tasarlanması aşamasında kısa süreli bellek kapasitesinin verimli ve etkili bir şekilde kullanılması temeline dayanmaktadır (Pass vd., 2003). Bununla birlikte, öğretim ilkelerinin doğru ve etkili bir şekilde kullanılması sonucunda etkili yani kalıcı öğrenmenin gerçekleşeceği ifade edilmektedir (Yondemir Çalışkan, 2019). Çalışmanın amacı doğrultusunda Türkiye’de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunlar ile muhasebe eğitimi sürecinde Bilişsel Yük Teorisi ilkelerini uygulayan literatürde yer alan bazı araştırmalar incelendiğinde;

Onat ve Akın (2016), çalışmalarında Y kuşağı ile muhasebe eğitim-öğretimi arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Belirtilen amaç doğrultusunda 5’li likertten oluşan anket yöntemi kullanılarak 576 öğrenciden elde edilen veriler SPSS 20.00 programı ile analiz edilmiştir. Analiz sonucuna göre, Y kuşağı olarak adlandırılan bireylerin muhasebe derslerinde başarı sağlayabilmeleri için öğrenme sürecinde bireylerin aktif rol almaları gerektiği, derslerin öğretim üyeleri tarafından etkileşim içinde işlenerek günümüz teknolojisine uygun öğretim materyallerinin öğretim sürecinde daha etkin bir şekilde kullanılması gerektiği ve ders saatlerinin öğrencilerin isteklerine göre düzenlenmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Sithole (2015), çalışmasında öğrencilerin dikkatlerinin ders kitapları ile öğretim sürecinde kullanılan diğer öğretim materyalleri arasında bölündüğü, bu nedenle öğretim sürecinde birbirinden farklı iki veya daha fazla bilgi öğesinin kullanılmasının kısa süreli bellekteki yükü artıracığı bunun sonucunda ise öğrenmenin olumsuz etkileneceğini ifade etmiştir. Öğrenme sürecindeki bireylerin tesadüfi olarak seçildiği bu çalışmada, muhasebe eğitimi sürecinde bireylerin aşırı bilişsel yük durumlarını ve etkilerini belirlemek amacıyla bir gruba geleneksel yöntemler kullanılarak eğitim verilmiş, bir gruba da biçem ve bölünmüş dikkat ilkelerine göre düzenlenmiş öğretim faaliyeti gerçekleştirilerek bir deney uygulanmıştır. Yapılan deney sonucunda, Bilişsel Yük Teorisi’nin ilkeleri olan biçem ve bölünmüş dikkat ilkelerinin uygulandığı eğitim ve öğretim süreçlerinin geleneksel

öğretim uygulamalarına göre daha etkili olduğu ve öğrencilerin bilişsel yüklerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi kullanılarak sistemik literatür analizi deseni tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemi görüşme, doküman analizi ile gözlem gibi veri toplama teknikleri kullanılmak suretiyle araştırma konusuyla ilgili olgu veya olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül şekilde ortaya konulduğu bir araştırma yöntemi olarak ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmanın desenini oluşturan sistemik literatür analizi ise, belirli bir konuda hazırlanan araştırma sorularına cevap bulmak amacıyla, daha önce aynı konuda yapılan araştırmaların belirlenen kriterler doğrultusunda bir sistem içerisinde, objektif bir şekilde tarama yapılarak tespit edilmesi ve bu çalışmaların geçerliliklerinin değerlendirilerek sentezlenmesi suretiyle bir araya getirilmesidir (Çınar, 2021).

Yapılan bu araştırmanın evrenini, Türkiye’de muhasebe eğitimi sorunlarını konu alan araştırmalar ile muhasebe eğitimi sürecinde Bilişsel Yük Teorisi’ne yer veren çalışmalar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, Türkiye’de muhasebe eğitiminde öğrenme ve öğretme süreci ile ilgili sorunları ele alan 18 lisansüstü tez ve muhasebe eğitiminde bu sorunları çözmek amacıyla Bilişsel Yük Teorisi ilke ve yöntemlerini uygulayan 25 makale ve 3 bildiri araştırması oluşturmaktadır.

İçerik analizine dâhil edilecek araştırmaların seçiminde dikkat edilen hususlar şunlardır:

1. Araştırmalara ulaşılırken herhangi bir tarih kısıtlamasına gidilmemiştir.
2. Analiz kapsamına alınan, Türkiye’de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunları konu alan lisansüstü tezler Ulusal Tez Merkezi’nden alınarak incelenmiştir.
3. Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi’nin ilke ve yöntemlerini uygulayan uluslararası düzeyde yayımlanmış makale ve bildiriler incelenerek analiz edilmiştir.

Verilerin toplanması sürecinde araştırmacı tarafından geliştirilen, tek bölüm ve onbir başlıktan oluşan Microsoft Excel programı ile oluşturulan ve dil uzmanının görüşü alınarak son şekli verilen “Akademik Yayınları İnceleme Formu” kullanılmıştır. İlgili formda yer alan başlıklar ise, araştırmaların yayın yılları, türleri, yazar/yazarları, yayın yapan üniversite/dergi adları, tez/makale/bildiri adları, araştırma ve veri toplama yöntemleri, örneklem grubu, öğrenme alanları, bilişsel yük türü/türleri ve son olarak da araştırmaların sonuçlarından oluşmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan çalışmaların belirlenmesinde Ulusal Tez Merkezi, Google Akademik ve Semantic Scholar veri tabanlarında, “muhasebe eğitimi”, “muhasebe eğitim sorunları”, “Bilişsel Yük Teorisi”, “muhasebe öğretimi”, “muhasebe eğitiminde Bilişsel Yük Teorisi”, “muhasebe öğretimi sorunları” gibi anahtar kelimeler ile tarama işlemi gerçekleştirilerek Ulusal Tez Merkezi veri tabanında 149 lisansüstü teze ulaşılmış ve belirlenen kriterler doğrultusunda 18 lisansüstü tez çalışması kapsama dâhil edilerek 131 lisansüstü tez kapsam dışı bırakılmıştır. Semantic Scholar veri tabanında muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi’nin ilke ve yöntemlerini uygulayan toplamda 25 makale ve 3 bildiri çalışmasına ulaşılmış ve tamamı kapsama dâhil edilmiştir. Google Akademik veri tabanında muhasebe eğitimi sürecinde Bilişsel Yük Teorisi’ni konu alan herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

Sistemantik inceleme sonucunda elde edilen veriler bir araya getirilerek sistemantik literatür analizi desenine uygun şekilde hem içerik hem de betimsel analiz tekniği bir arada kullanılarak analiz işlemi gerçekleştirilmiştir. Analiz işlemi sonucunda elde edilen bulgular frekans (f) olarak gösterilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Çalışmaların Yayın Türü ve Yıllarına Ait Bulgular

Analize dâhil edilen toplamda 18 lisansüstü tez, 25 makale ve 3 bildiri çalışmasının yayın türlerine ve yıllarına ait bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Analizi Gerçekleştirilen Çalışmaların Yayın Türleri Ve Yılları

Yıllar	Doktora Tezi	Yüksek Lisans Tezi	Makale	Bildiri	Toplam
1997	-	1	-	-	1
1999	-	1	-	-	1
2003	-	2	-	-	2
2007	-	1	-	-	1
2010	-	2	-	-	2
2011	1	-	-	-	1
2012	-	-	1	-	1
2013	-	-	2	1	3
2015	-	-	3	-	3
2016	-	-	2	-	2
2017	1	-	5	1	7
2018	-	4	2	1	7
2019	-	3	3	-	6
2020	-	1	1	-	2
2021	-	-	4	-	4
2022	-	1	2	-	3
Toplam f (%)	2 (%4,35)	16 (%34,78)	25 (%54,35)	3 (%6,52)	46

Tablo 1’e göre analize dahil edilen toplam 46 çalışmanın %54,35’ini muhasebe eğitiminde Bilişsel Yük Teorisi’ni konu alan makaleler, %34,78’ini muhasebe eğitimi sürecindeki öğrenme ve öğretme sorununu konu alan yüksek lisans tezleri, %6,52’sini muhasebe eğitimi sürecin de Bilişsel Yük Teorisi’ni uygulayan bildiri çalışmaları ve son olarak da %4,35’ini yine muhasebe eğitimi sürecinde öğrenme ve öğretme sorununu konu alan doktora tezleri oluşturmaktadır.

4.2. Çalışmaların Araştırma Yöntemlerine Ait Bulgular

Analize dâhil edilen toplamda 18 lisansüstü tez, 25 makale ve 3 bildiri çalışmasının araştırma yöntemlerine ait bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Analizi Gerçekleştirilen Çalışmaların Araştırma Yöntemleri

Araştırma Yöntemi	f	%
Nitel Yöntem	4	8,70
Nicel Yöntem	42	91,30
Toplam	46	100

Tablo 2’de Türkiye’de muhasebe eğitimi sürecinde öğrenme ve öğretme sorunlarını içeren lisansüstü tezler ile muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme süreci sorunlarının çözümünde Bilişsel Yük Teorisi’ni konu alan makale ve bildirimler de 42 çalışma ile %91,30 oranında nicel yöntemin, 4 çalışma ile %8,70 oranında nitel yöntemin kullanıldığı tespit edilmiştir.

4.3. Çalışmaların Veri Toplama Yöntemlerine Ait Bulgular

Analize toplamda 18 lisansüstü tez, 25 makale ve 3 bildiri çalışmasının veri toplama yöntemlerine ait bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

Analizi Gerçekleştirilen Çalışmaların Veri Toplama Yöntemleri

Veri Toplama Yöntemi	f	%
Anket	28	60,87
Görüşme	1	2,17
Ön Test-Son Test	11	23,91
Belgesel Kaynak Tarama	2	4,35
Gözlem	1	2,17
Soru Formu	3	6,52
Toplam	46	100

Tablo 3’te analizi gerçekleştirilmiş olan çalışmaların veri toplama yöntemlerinin %60,87 oranı ile en çok anket yönteminin kullanıldığı akabinde ise sırasıyla %23,91 oran ile ön test-son test, %6,52 oranla soru formlarının, %4,35 oran ile belgesel kaynak taramanın kullanıldığı görülmüştür.

Çalışmaların içerisinde hem gözlem hem de görüşme yönteminin %2,17 olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak bakıldığında analiz edilen çalışmalarda en çok anket yönteminin tercih edildiği görülürken en az gözlem ve görüşme yöntemlerinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.4. Çalışmaların Bilişsel Yük Türü/Türlerine Ait Bulgular

Analize dâhil edilen toplamda 25 makale ve 3 bildiri çalışmasının bilişsel yük türü/türlerine ait bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4

Analizi Gerçekleştirilen Çalışmaların Bilişsel Yük Türü/Türleri

Yayın Türü	Bilişsel Yük Türü	f	%
Makale	Asıl Bilişsel Yük	4	14,29
	Konu Dışı Bilişsel Yük	20	71,43
	Karma*	1	3,57
Toplam:		25	89,29
Bildiri	Asıl Bilişsel Yük	-	-
	Konu Dışı Bilişsel Yük	3	10,71
	Karma*	-	-
Toplam:		3	10,71
Genel Toplam:		28	100

Karma*: Asıl Bilişsel Yük ve Konu Dışı Bilişsel Yük türlerinin birlikte ele alındığını ifade etmektedir.

Tablo 4'te muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi'ni konu alan makalelerde en çok konu dışı bilişsel yük türünün ele alındığı (f: 20, %71,43), akabinde ise asıl bilişsel yük türü geldiği (f: 4, %14,29) görülmüştür. Karma çalışmaların sadece 1 tane olduğu, bildiri çalışmalarında ise sadece konu dışı bilişsel yük türüne yönelik araştırma yapıldığı tespit edilmiştir.

4.5. Çalışmaların Öğrenme Alanlarına Ait Bulgular

Analize dâhil edilen toplamda 18 lisansüstü tez, 25 makale ve 3 bildiri çalışmasının öğrenme alanlarına ait bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5*Analizi Gerçekleştirilen Çalışmaların Öğrenme Alanları*

Yayın Türü	Öğrenme Alanı	f	%
Doktora Tezi	Muhasebe Eğitimi	2	4,35
	Genel Muhasebe	-	-
	Maliyet Muhasebesi	-	-
	Yönetim Muhasebesi	-	-
	TMS/TFRS	-	-
Toplam:		2	4,35
Yüksek Lisans Tezi	Muhasebe Eğitimi	14	30,43
	Genel Muhasebe	2	4,35
	Maliyet Muhasebesi	-	-
	Yönetim Muhasebesi	-	-
	TMS/TFRS	-	-
Toplam:		16	34,78
Makale	Muhasebe Eğitimi	18	39,13
	Genel Muhasebe	1	2,17
	Maliyet Muhasebesi	2	4,35
	Yönetim Muhasebesi	2	4,35
	TMS/TFRS	2	4,35
Toplam:		25	54,35
Bildiri	Muhasebe Eğitimi	3	6,52
	Genel Muhasebe	-	-
	Maliyet Muhasebesi	-	-
	Yönetim Muhasebesi	-	-
	TMS/TFRS	-	-
Toplam:		3	6,52
Genel Toplam:		46	100

Tablo 5'te Türkiye'de muhasebe eğitimi sürecinde öğrenme ve öğretme sorununu konu alan doktora tez çalışmalarının öğrenme alanlarına bakıldığında tamamının (f:2, %4,35) muhasebe eğitimi olduğu, bununla birlikte yüksek lisans tez çalışmalarının öğrenme alanlarının da en çok (f:14, %30,43) muhasebe eğitimi olduğu görülmüştür. Uluslararası düzeyde yayımlanan muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi'nin ilke ve yöntemlerini konu alan makalelerin öğrenme alanlarının en çok (f:18, %39,13) muhasebe eğitimi olduğu ve bildiri çalışmalarında da öğrenme alanının tamamının (f:3, %6,52) muhasebe eğitimi olduğu tespit edilmiştir.

4.6. Çalışmaların Örneklem Gruplarına Ait Bulgular

Analize dâhil edilen toplamda 18 lisansüstü tez, 25 makale ve 3 bildiri çalışmasının örneklem gruplarına ait bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6*Analizi Gerçekleştirilen Çalışmaların Örneklem Grupları*

Yayın Türü	Örneklem Grubu	f	%
Doktora Tezi	Lise Öğrencileri	-	-
	Muhasebe ve Finansman Öğretmenleri	-	-
	Lisans Öğrencileri	-	-
	Lisansüstü Öğrenciler	-	-
	Akademisyenler	-	-
	Meslek Mensupları	-	-
	Bilimsel Çalışmalar	-	-
	Kursiyerler	-	-
	Karma Grup*	2	4,35
Toplam:		2	4,35
Yüksek Lisans Tezi	Lise Öğrencileri	1	2,17
	Muhasebe ve Finansman Öğretmenleri	2	4,35
	Lisans Öğrencileri	5	10,87
	Lisansüstü Öğrenciler	-	-
	Akademisyenler	1	2,17
	Meslek Mensupları	2	4,35
	Bilimsel Çalışmalar	-	-
	Kursiyerler	1	2,17
	Karma Grup*	4	8,70
Toplam:		16	34,78
Makale	Lise Öğrencileri	-	-
	Muhasebe ve Finansman Öğretmenleri	-	-
	Lisans Öğrencileri	16	34,78
	Lisansüstü Öğrenciler	2	4,35
	Akademisyenler	-	-
	Meslek Mensupları	1	2,17
	Bilimsel Çalışmalar	2	4,35
	Kursiyerler	1	2,17
	Karma Grup*	3	6,52
Toplam:		25	54,35
Bildiri	Lise Öğrencileri	-	-
	Muhasebe ve Finansman Öğretmenleri	-	-
	Lisans Öğrencileri	2	4,35
	Lisansüstü Öğrenciler	-	-
	Akademisyenler	-	-
	Meslek Mensupları	-	-
	Bilimsel Çalışmalar	-	-
	Kursiyerler	1	2,17
	Karma Grup*	-	-
Toplam:		3	6,52
Genel Toplam:		46	100

Karma Grup*: Birden fazla örneklem grubunu kapsayan çalışmaları ifade etmektedir.

Tablo 6'daki çalışmalar incelendiğinde, Türkiye'de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunları konu alan doktora tezlerinin tamamının (f: 2, %4,35) örnekleminin karma gruptan oluştuğu, yüksek lisans tezlerinde ise en çok lisans öğrencilerinin örneklem grubunda yer aldığı (f: 5, %10,87) görülmüştür. Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi'nin ilke ve yöntemlerini uygulayan makalelerde örneklem grubunun en çok lisans öğrencilerinden oluştuğu (f: 16, %34,78) ve son olarak da bildirileri çalışmalarının örneklem grubunda en çok lisans öğrencilerinin yer aldığı (f: 2, %4,35) tespit edilmiştir.

4.7. Doktora ve Yüksek Lisans Tez Çalışmalarının Sonuçlarına Ait Bulgular

Türkiye'de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunları konu alan lisansüstü tez çalışmalarının sonuçları genel olarak incelendiğinde;

- Muhasebe ders içeriklerinin çok yoğun olduğu ve bu ders içeriklerinin yoğunluklarının azaltılarak düzenlenmesi gerektiği,
- Muhasebe derslerinde kullanılan öğretim materyallerinin yetersiz olmasından dolayı muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılabilir materyallerin geliştirilmesi gerektiği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde teorik öğretim ile birlikte uygulamaya yönelik etkinliklerin yapılması gerektiği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecine teknolojinin daha yoğun entegre edilerek eğitim verilmesi gerektiği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde ders anlatımlarının klasik sunum tekniğinden uzaklaşarak yeni öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması gerektiği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde yer alan soyut kavram ve konuların öğrenilmesinde öğrencilerin zorluk yaşadıkları,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecine öğrencilerin daha etkin bir şekilde öğrenme sürecine dahil edilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerektiği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi gerektiği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde konuların daha iyi anlaşılması amacıyla öğrencilerle birebir çalışma yapılması gerektiği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde özellikle sayısal konularda öğrencilerin anlayabilecekleri seviyede muhasebe derslerinin işlenmesi gerektiği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde öğrenmenin daha kalıcı hale gelmesi amacıyla öğrencilerin ödevlendirilmesi ve bu ödevlerin öğrenciler tarafından sınıf ortamında sunulmasına yönelik uygulamaların yapılması gerektiği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılan ders ortamlarının öğretim sürecine uygun şekilde tasarlanması gerektiği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinin öğrencileri araştırmaya yönlendirecek şekilde düzenlenmesi gerektiğidir.

Elde edilen bulgular Türkiye'de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde karşılaşılan sorunlar kalıcı (etkili) öğrenmeyi olumsuz etkileyen nedenler olarak değerlendirilebilir.

4.8. Makale ve Bildiri Çalışmalarının Sonuçlarına Ait Bulgular

Uluslararası düzeyde yayınlanan muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi'nin ilke ve yöntemlerini uygulayan makale ve bildiri çalışmalarının

sonuçları genel olarak incelendiğinde;

- Öğrencilere öğretim sürecinde metin ve diyagramların entegre edilerek sunulması durumunda konu dışı bilişsel yükün azaldığı ve böylece muhasebe eğitiminde daha kalıcı (etkili) öğrenmelere yönelik gelişmelerin meydana geldiği,
- Öğretim tekniklerinin öğrencilerin eğitim seviyelerine göre düzenlenmesi ile öğrenmenin kalıcı (etkili) hale getirilebileceği,
- Öğretim sürecinde diyagramlar kullanılması ile görsel uygulamaların gerçekleştirilmesi ile klasik sunuma göre öğrencilerin öğrenme performanslarında artış olduğu,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde ayrı olarak kullanılan diyagram ve metinlerin birbirine entegre edilmiş şekilde düzenlenerek öğretim sürecinde kullanılmasının öğrenci başarısını arttırdığı ve bölünmüş dikkatlerinin azalarak öğrenmenin kalıcılığını olumlu etkilediği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde yer alan finansal muhasebe müfredatının temel ilkelerinin geliştirilerek bu ilkelere odaklanması sonucunda öğrencilerin temel muhasebe kavramlarını daha kolay anladıkları, finansal muhasebenin temelini oluşturmayan içeriklerin azaltılarak kısa süreli bellekteki bilgilerin karmaşıklığının azaldığı,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde gereksiz öğretim materyallerinin süreçten kaldırılması sonucunda öğrencilerin muhasebe derslerindeki bilişsel yüklerinin azaldığı,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılan geleneksel ders kitapları ile konuyu anlamadıkları ancak basitleştirilmiş yapı iskelesi yönteminin kullanılması ile konuyu daha iyi anladıkları, yeni (acemi) öğrenenler için muhasebe eğitimi sürecinde öğretim materyali tasarlanmanın öğrencilerin aşırı bilişsel yük sorununu çözüme kavuşturduğu,
- Muhasebe derslerinde öğrenci başarılarının artırılması amacıyla, öğrencilerin metinleri mümkün olduğunca şemaya yaklaştırmalarına teşvik edilmesi gerektiği ve eğitimcilerin öğrencilere öğrenme sürecinde yardımcı olabilecek metin ve diyagramları kendilerinin entegre etmelerine yöneltmek olduğu böylece kalıcı (etkili) öğrenmenin sağlanabileceği,
- Muhasebeyi yeni öğrenen öğrencilerin uzun süreli bellekte yer alan ilgili şemalarının eksikliğini yalıtılmış bir öğrenme ortamının sağlanması ile telafi edilmesi gerektiği, muhasebe alanında daha bilgili öğrencilerin tamamen etkileşimli öğretim materyalleriyle başarılı oldukları,
- Muhasebe eğitimi sürecinde şematik görselleştirme olarak adlandırılan öğrenme tekniklerinin, öğrenci performans sonuçlarını olumlu yönde etkilediği,
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde Bilişsel Yük Teorisi'nin ilke ve yöntemlerine uyumlu öğretim materyallerinin geliştirilmesinin ve kullanımının öğrencilerin konu ile ilgili derinlemesine bir bilgi edinmelerine yardımcı olduğu, öğrencilere süreçte görsel ve işitsel videolar ile öğretim yapılmasının sadece metinler ile öğretim yapılmasına göre daha etkili (kalıcı) öğrenme meydana getirdiği, sanal gerçekliğe ve yenilikçi öğrenme materyallerine dayalı öğretim tasarımının bireysel öğrenme çıktılarını olumlu yönde geliştirdiği, entegre öğretim materyallerinin kullanılmasının öğrenen bireylerin bölünmüş dikkatlerini ortadan kaldırdığı ve bunun sonucunda konu dışı bilişsel yüklerinde azalma meydana geldiği, muhasebe konuları arasında yer alan karmaşık kavramların öğretimi sürecinde konu ile ilgili öğrenme materyalleri geliştirilerek ve öğretim sürecine vaka çalışmalarına yer verilerek öğrencilerin farklı bilişsel yüklerin azaltılmış olduğu tespit edilmiştir.

Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi ilke ve yöntemlerini uygulayan çalışmalara bakıldığında asıl bilişsel yük ile konu dışı bilişsel yük türlerinin etkilerinde azalma sağlandığı bunun sonucunda ise etkili bilişsel yükün artış gösterdiği tespit

edilmiştir. Buna bağlı olarak da öğrenci performanslarının iyileşerek kalıcı (etkili) öğrenmede artış sağlandığı bulgularına ulaşılmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretim sürecinde yer alan bireylere gerekli bilgilerin doğrudan kısa süreli veya uzun süreli belleğe aktarılması yani ezbere dayalı bir öğretimin yapılması durumu bireylerin yaratıcı düşünme ve analiz etme özelliklerini engellemektedir. Öğretme ve öğrenme sürecinde geleneksel hale gelen öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmak yerine, bireylerin süreç içerisinde düşünme ve analiz etmelerine imkân sağlayacak öğrenme ortamları sağlanarak etkin öğrenmeye dayalı sınıf ortamlarının oluşturulması gerekmektedir. Sınıf ortamında gerçekleştirilen öğrenme ve öğretme sürecinin başarılı olabilmesi öğretimde kullanılan ilke ve yöntemlere bağlı olarak şekillenmektedir. Bununla birlikte öğrenme sürecinde yer alan bireylerin dikkatlerini öğrenilen konu ile ilgili etkinliklere odaklamaları, öğrenme ve öğretme sürecindeki diğer bireyler (öğretim görevlileri, öğretim üyeleri, öğretmenler) ile iletişim içinde olmaları öğrenme ve öğretme sürecinin niteliğini ve etkin öğrenmeyi olumlu yönde etkilemektedir. Bireylerin hem bilişsel hem de fiziksel açıdan öğrenme ve öğretme sürecine aktif katılımlarının sağlanması etkili (kalıcı) öğrenmelerin gerçekleşmesinde büyük bir öneme sahiptir (Şahinel, 2003). Bilişsel Yük Teorisi ile ilgili araştırmalara bakıldığında bilişsel yük türlerinin (asıl bilişsel yük ve konu dışı bilişsel yük) bireylerin öğrenme sürecinde başarılarını olumsuz yönde etkilediği, Bilişsel Yük Teorisi'nin ilke yöntemlerinin öğretim sürecinde uygulanması ile bu yük türlerinde azalma meydana gelerek etkili bilişsel yükün artış gösterdiği yani etkili (kalıcı) öğrenmenin gerçekleştiği tespit edilmiştir (Kılıç Çakmak, 2007).

Yapılan bu araştırmada, Türkiye'de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunları konu alan çalışmalar ile muhasebe eğitimi sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi ilke ve yöntemlerini uygulayan araştırmalar sistemik literatür analizi deseni kullanılarak içerik analizleri gerçekleştirilmiş ve ilgili sonuçlara ulaşılmıştır.

Analizi gerçekleştirilen çalışmaların yayın yıllarına ve türlerine genel olarak bakıldığında; Türkiye'de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunlar ile ilgili 1997-2022 yılları arasında toplam 18 lisansüstü tez çalışması yapıldığı, muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sorunlarının çözümünde Bilişsel Yük Teorisi'nin ilke ve yöntemlerini uygulayan 2012-2022 yılları arasında uluslararası düzeyde yayınlanan toplamda 25 makale ve 3 bildiri çalışmasının olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaların araştırma yöntemlerine bakıldığında en çok (f: 42) nicel yöntem, en az (f: 4) ise nitel yöntem tercih edildiği görülmüştür. Veri toplama yöntemlerine bakıldığında çalışmalarda en çok anket yönteminin (f: 28) kullanıldığı, en az ise görüşme ve gözlem (f:1) yönteminin tercih edildiği tespit edilmiştir. Ayrıca analiz edilen çalışmaların örneklem gruplarının genel olarak lisans öğrencilerinden oluştuğu, öğrenme alanlarının ise "muhasebe eğitimi" alanı üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Uluslararası düzeyde yayınlanan muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi'ni konu alan makale ve bildiri çalışmalarının bilişsel yük türü/türlerine genel olarak bakıldığında; en çok (f:20) konu dışı bilişsel yük türü ile ilgili araştırma ve uygulama yapıldığı, en az (f:1) ise karma grubu içeren çalışmalar olduğu tespit edilmiştir.

Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde meydana gelen veya karşılaşılan sorunları konu alan doktora ve yüksek lisans tez çalışmalarının sonuçlarına genel olarak bakıldığında, muhasebe derslerinin içerik olarak yoğun olduğu, muhasebe alanında kullanılabilecek öğretim materyallerinin yetersiz olduğu ve mevcut materyallerin geliştirilmesi gerektiği, öğretim sürecinde klasik öğretim yöntemleri yerine yeni ve farklı öğretim yöntem ve tekniklerin kullanılması gerektiği, öğrencilerin

öğrenme ve öğretme sürecine aktif olarak katılımlarının sağlanarak uygulamaya yönelik etkinliklerin yapılması gerektiği tespit edilmiştir. Tespit edilen mevcut sorunlar Bilişsel Yük Teorisi kapsamında değerlendirildiğinde bilişsel yük türleri olan asıl bilişsel yük ve konu dışı bilişsel yük türlerine karşılık geldiği söylenebilir.

Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecindeki sorunların çözümünde Bilişsel Yük Teorisi ilke ve yöntemlerini uygulayan uluslararası düzeyde yayınlanan makale ve bildiri çalışmalarının sonuçlarına bakıldığında; Bilişsel Yük Teorisi'nin "bölünmüş dikkat etkisi", "problem tamamlama", "uzmanlıkta tersine dönme", "çalışılmış örnekler", "biçem", "yalıtılmış etkileşimli öğeler" gibi ilkelerinin muhasebenin anlaşılması ve öğrenilmesi zor konularının anlaşılmasında, işlenen konuların öğrencilerin seviyelerine uygun hale getirilmesinde, iş birliği sağlayan öğrenme ortamlarının oluşturulmasında, öğretim yöntem ve tekniklerin geliştirilmesi gibi pek çok alanda yarar sağladığı ve öğrenmeyi kalıcı hale getirdiği tespit edilmiştir.

Lisansüstü tez çalışmalarının analiz işlemi sonucunda elde edilen verilere genel olarak bakıldığında muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sorunlarını iki başlık altında incelemek mümkündür. Bu başlıklardan birincisi; muhasebe dersine ait konuların karmaşık ve soyut yapıda olması, ikinci başlık ise; muhasebe eğitiminde kullanılan öğretim materyallerinin yetersiz olmasıdır. İki başlık altında ifade edilen bu sorunlar Bilişsel Yük Teorisi kapsamında ele alındığında, ilk başlık "asıl bilişsel yük türüne", ikinci başlık ise "konu dışı bilişsel yük türüne" karşılık gelmektedir. Buradan hareketle Türkiye'de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde Bilişsel Yük Teorisi ilkelerinin uygulanması ve uygun öğretim ortamları sağlanması ile öğrencilerin muhasebe konularını etkili (kalıcı) olarak öğrenmeleri sağlanabilir.

Yapılan araştırmada elde edilmiş olan sonuçlara göre muhasebe eğitiminin öğrenme ve öğretme sürecinde Bilişsel Yük Teorisi ilke ve yöntemlerinin uygulanmasına yönelik olarak aşağıda yer alan önerilere yer verilmiştir:

- Analiz işlemi gerçekleştirilen çalışmaların bulguları incelendiğinde, muhasebe derslerinde Bilişsel Yük Teorisi'nin ilke ve yöntemlerinin uygulanması ile öğrencilerin asıl bilişsel yük ile konu dışı bilişsel yük türlerinde azalma olduğu bunun sonucunda ise etkili bilişsel yükün artış göstererek kalıcı (etkili) öğrenmenin gerçekleştiği tespit edilmiştir. Elde edilmiş olan bu veriler doğrultusunda muhasebe derslerinde Bilişsel Yük Teorisi ilkeleri öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılarak kalıcı (etkili) öğrenme çıktılarına ulaşılabilir.
- Muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde Bilişsel Yük Teorisi ilke ve yöntemlerinin doğru ve etkili bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla öğretim üyesi, öğretim elemanları ve öğretmenlere Bilişsel Yük Teorisi ile ilgili bilgilendirici eğitim faaliyetleri düzenlenebilir.
- Gerçekleştirilen analiz işlemi sonucunda muhasebe ders içeriklerinin yoğun olduğu tespit edilmiştir. Ders içeriklerinin Bilişsel Yük Teorisi ilkeleri doğrultusunda düzenlenmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Muhasebe eğitimi sürecinde kullanılan öğretim materyallerinin yetersiz olduğu yapılan analiz işlemi sonucunda elde edilen bulgular arasındadır. Bilişsel Yük Teorisi ilkeleri doğrultusunda muhasebe öğretim sürecinde kullanılabilecek öğretim materyalleri tasarlanabilir.
- Gerçekleştirilen literatür taramasında Bilişsel Yük Teorisi ilke ve yöntemlerinin Türkiye'de muhasebe eğitimi öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılmasına yönelik herhangi bir araştırmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Bilişsel Yük Teorisi'nin muhasebe eğitiminde uygulanmasına yönelik nitel veya nicel çalışmaların gerçekleştirilmesi alan yazına katkı sağlayabilir.

Beyan ve Açıklama / Disclosure Statement

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Finansal Destek / Funding

Bu çalışmada herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

No funding to declare for this study.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı / Author Contribution Statement

Çalışmanın tüm aşamaları yazar tarafından yürütülmüştür.

All stages of the study were conducted by the author.

Etik Kurul İzni / Ethics Board Approval

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

This study does not require ethics board approval.

Bu Makaleye Atıf Vermek İçin / To Cite This Article: Ateş, İ. (2023). Muhasebe eğitiminde bilişsel yük teorisi temelli çalışmaların sistematik literatür analizi. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 69-87.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Y. (2014). Bilişsel yük kuramı ve çoklu ortam tasarımı. Ö. Dursun ve F. Odabaşı (Editörler), *Çoklu ortam tasarımı* içinde (s. 38-53). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aldağ, H. ve Sezgin, M. (2002). Multimedya uygulamalarında ikili kodlama kuramı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(15), 29-44.
- Ayres, P. and Paas, F. (2014). Cognitive load theory: A broader view on the role of memory in learning and education. *Educational Psychology Review*, 26(2), 191-195.
- Baddeley, A. D., Eysenck, M. and Anderson, M. C. (2009). *Memory*. Psychology Press.
- Çakmak, E. K. (2007). Çoklu ortamlarda dar boğaz: aşırı bilişsel yüklenme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(2), 1-24.
- Çamtosun, İ. (2008). *Mesleki eğitim ve öğretim sisteminin güçlendirilmesi projesi sürecinde ticaret meslek liselerindeki muhasebe eğitiminin meslek yüksekokullarındaki muhasebe eğitimine etkileri: İstanbul'da bir alan araştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Çınar, N. (2021). İyi bir sistemik derleme nasıl yazılmalı? *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2), 310-314.
- Daştan, A. (2008). *Bilgi ve eğitim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin muhasebe eğitimine etkisi: türkiye değerlendirmesi*. Sıramat Yayınları.

- Doğan, H. (1983). Mesleki ve teknik eğitimin ilkeleri ve gelişmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1), 167-181.
- Driscoll, M. P. (1993). *Psychology of learning for instruction: Learning and instructional technology*. and Bacon.
- Durak, G. (2009). *Üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin Kırklareli Yöresinde faaliyet gösteren küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin beklentilerini karşılama düzeyinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Alkım Yayınları.
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde program geliştirme*. Meteksan A. Ş.
- Göksu, H. İ. (2019). *Ortaöğretim kurumlarında verilen muhasebe eğitiminin işletme beklentilerine uygunluğunun değerlendirilmesi: Gebze örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Güney, A. (2015). Muhasebe eğitiminde uygulamalı bilimler yüksekokullarının yeri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 81-85.
- İzmirli, S. (2012). *Öğrenen ve sistem hızında ilerleyen farklı çoklu ortam sunum türlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Kala, N. (2012). *Bilişsel yük kuramına göre termodinamik konusunda hazırlanan öğretim tasarımının kimya öğrencilerinin hatırlama ve transfer düzeyindeki öğrenmelerine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Karlıkl, M. (2016). *Ortaöğretim kurumlarında verilen muhasebe eğitiminin muhasebecilik mesleğine uygunluğunun değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Kılıç Çakmak, E. (2007). Çoklu ortamlarda dar boğaz: aşırı bilişsel yüklenme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(2), 1-24.
- Kıraç, İ. E. (2019). *Bilişsel yük kuramına dayalı İngilizce öğretiminin tümleşik dil başarılarına, öz yeterlik inançlarına ve bilişsel yüke etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Leahy, W. and Sweller, J. (2005). Interactions among the imagination, expertise reversal, and element interactivity effects. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 11(4), 266-276.
- Mayer, R. E. (2009). *Multimedia learning* (2nd). New York: Cambridge University Press.
- Mousavi, S. Y., Low, R., and Sweller, J. (1995). Reducing cognitive load by mixing auditory and visual presentation modes. *Journal of Educational Psychology*, 87(2), 319-334.
- Neisser, U. (1967). *Cognitive psychology*. Prentice-Hall.
- Onat, O. K. ve Akın O. (2016). Y kuşağı ve muhasebe eğitimi durum tespiti ve öneriler: Mehmet Akif Üniversitesinde bir araştırma. *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 144-161.
- Özbay, Y. (2002). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi: araştırma kuram uygulama*. İBER Matbaacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi.
- Senemoğlu, N. (2001). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Gazi Kitabevi.
- Sezgin, M. E. (2009). *Çok ortamlı öğrenmede bilişsel kuram ilkelerine göre hazırlanan öğretim yazılımının bilişsel yüke, öğrenme düzeylerine ve kalıcılığa etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Sithole, S. T. M. (2015). *Self-management of cognitive load in accounting within a Zimbabwean university context* (Unpublished Doctor of Philosophy Thesis). University of Wollongong.

- Süer, H. M. (2007). *Ticaret meslek liselerinde muhasebe eğitimi, muhasebe eğitiminden beklentiler, karşılaşılan sorunlar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Sweller, J., Van Merriënboer, J.J.G. and Pass, F. G. W. C. (1998). Cognitive architecture and instructional design. *Educational Psychology Review*, 10(3), 251-296.
- Şahinel, M. G. (2003). *Etkin öğrenme* (2. Baskı). Pegem A Yayıncılık.
- Şengel, S. (2011). Türkiye’de muhasebe meslek elemanı talebi üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (50), 167-180.
- Tazegül, A. Senger, Ö. ve Yerdelen, K. C. (2013). Meslek Yüksekokullarında muhasebe eğitiminin önemi ve muhasebe ve vergi uygulamaları bölümünde okuyan öğrencilerin bölümden memnuniyetinin ve mesleki beklentilerinin ridit analizi ile değerlendirilmesi: Kars-Ardahan-Iğdır örneği, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 85-112.
- Yalın, H. İ. (2003). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yondemir Çalışkan, N. (2019). *Bilişsel yük kuramı ışığında acemilikten uzmanlığa geçişte uzman göz takibi kılavuzluğunun etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

